

04/2018

ELÄKETURVAKESKUKSEN TUTKIMUKSIA

TIIVISTELMÄ

Liisa-Maria Palomäki

Pensioners' subjective economic well-being in European countries

Comparisons behind the income satisfaction paradox

Tämän väitöskirjan tarkoitus on laajentaa ikääntyneiden taloudellisen tyytyväisyyden tutkimuksen suhteellista näkökulmaa, jolla tarkoitetaan taloudellisen tyytyväisyyden muodostumista osana erilaisia vertailuja. Ikääntyneiden tiedetään olevan muita väestöryhmiä tyytyväisempiä taloudelliseen tilanteeseensa, mikä on ristiriitainen havainto ottaen huomioon heidän keskimääräistä matalampi tulotasonsa. Ilmiötä on kutsuttu myös tyytyväisyysparadoksiksi. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan monitaso- ja pitkittäisanalyysien avulla, millaisia yhteyksiä Euroopan maiden tulotasoilla ja eläkkeelle siirtymisellä on subjektiiviseen taloudelliseen hyvinvointiin. Keskeisiä kysymyksiä ovat missä määrin tyytyväisyys selittyy sillä, mihin väestöryhmään omaa taloudellista tilannetta verrataan ja missä määrin nykyistä tilannetta verrataan omaan aiempaan taloudelliseen tilanteeseen. Tulokset täsmentävät ymmärrystä objektiivisten tulojen ja subjektiivisten toimeentulokokemusten välisestä suhteesta ikääntyneiden väestöryhmässä.

Tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat ovat pohjoismaisessa hyvinvointitutkimuksessa, elämänlaaduntutkimuksessa ja taloustieteellisessä subjektiivisen hyvinvoinnin tutkimuksessa. Aineistoina on käytetty Suomalaisten Hyvinvointi ja Palvelut -kyselytutkimuksia vuosilta 2004, 2006 ja 2009 sekä Eurooppalaisen tulo- ja elinoloaineisto EU-SILC:n poikkileikkaus- ja pitkittäisaineistoja vuosilta 2005–2013.

Tulokset osoittivat tulojen ja kokemusten olevan yhteydessä toisiinsa oletetulla tavalla. Suurituloisimmat kokivat tulojen riittävän paremmin menojen kattamiseen kuin pienituloiset.

Tämä koski sekä suomalaisia eläkeläisiä että laajemmin Euroopassa asuvia ikääntyneitä. Tulojen kasvu myös lisäsi koetun toimeentulon helppoutta. Tulokset kuitenkin osoittivat, että vanhimmat ikäryhmät kokevat toimeentulonsa helpommaksi kuin tulojen perusteella voisi olettaa. Tämän vuoksi tyytyväisyysparadoksin olemassaoloa ei voida kumota.

Eläkkeelle siirtyminen heikensi koettua toimeentuloa jonkin verran. Vaikutus ei kuitenkaan ole yhtä jyrkkä kuin yleisesti arvellaan. Heikentyneet toimeentulokokemukset eivät selity absoluuttisella tulojen vähenemisellä, vaan pikemminkin aiemman taloudellisen aseman ja nykytilanteen välisillä muutoksilla. Eurooppalainen vertailu osoitti työstä eläkkeelle siirtyneiden toimeentulokokemusten heikkenevän mutta työttömyydestä eläköityvien paranevan selkeästi ja muista asemista eläköityvien paranevan hieman. Erot voivat liittyä esimerkiksi siihen, millaisia odotuksia eläkkeiden riittävyydelle asetetaan. Työttömien ja muiden kohdalla eläketulo lisää myös varmuutta toimeentulon jatkuvuudesta. Suomalainen vertailu puolestaan osoitti, että eläkkeelle siirtymisen myötä kohentunut tuloasema väestön keskuudessa lisää kokemusta toimeentulon riittävydestä. Kokemuksia sen sijaan heikensi tilanne, jossa uusi tuloasema eläkeläisten keskuudessa oli parempi kuin aiemmin työikäisten keskuudessa. Tämä voi kertoa siitä, että muita eläkeläisiä ei pidetä vertailuryhmänä heti eläkkeelle siirtymisen jälkeen tai yleisemmin heikentyneistä tulevaisuudennäkymistä.

Koko väestön tai työikäisten sijaan eläkkeellä olevat arvioivat toimeentuloaan suhteessa toisiin eläkeläisiin. Tämä koskee sekä nuorempia että ikääntyneempiä vanhuuseläkeläisiä eri Euroopan maissa. Maiden sisäisellä tulojaolla ei ole merkitystä eläkeläisten toimeentulokokemusten kannalta. Sen sijaan maiden keskimääräisellä eläkeläisten tulotasolla, jonka voidaan katsoa kuvaavan myös maiden elintaso, on merkitystä. Korkeamman tulotason maissa eläkeläiset kokevat toimeentulonsa heikommaksi kuin matalamman tulotason maissa. Ero voi liittyä esimerkiksi maiden erilaisten elintasojen luomiin kulutusta koskeviin odotuksiin.

Kaikkiaan ikääntyneiden taloudellisen tyytyväisyyden voidaan todeta olevan yhteydessä sekä tuloihin että siihen, mihin omaa taloudellista asemaa kulloinkin verrataan. Näihin vertailuihin ovat keskeisesti yhteydessä sekä eläkkeelle siirtyminen että asuinmaan taloudellinen konteksti.

Avainsanat:

subjektiivinen taloudellinen hyvinvointi, toimeentulokokemukset, toimeentulo, eläkkeelle siirtyminen, taloudellinen tyytyväisyys, viiteryhmä, EU-SILC

Julkaisu on saatavilla vain englanniksi:

Pensioners' subjective economic well-being in European countries: comparisons behind the income satisfaction paradox.

Finnish Centre for Pensions, Studies 04/2018.

Aineistotilaukset:

aineistotilaukset@etk.fi

www.etk.fi › Julkaisut › Tutkimuksia › Pensioners' subjective economic well-being in European countries: comparisons behind the income satisfaction paradox

ISBN 978-951-691-291-5 (nid.)

ISBN 978-951-691-292-2 (PDF)

ISSN 1236-3049 (painettu)

ISSN 1798-7482 (verkkojulkaisu)

Eläketurvakeskus
PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

Eläketurvakeskus
00065 ELÄKETURVAKESKUS
Puhelin 029 411 20
Faksi 09 148 1172

Pensionsskyddscentralen
00065 PENSIONSSKYDDSCENTRALEN
Telefon 029 411 20
Fax 09 148 1172

Finnish Centre for Pensions
FI-00065 Eläketurvakeskus
Finland
Phone +358 29 411 20
Fax +358 9 148 1172

www.etk.fi
› julkaisut